

УДК 342.2: 342.52

О. Івасечко

Національний університет "Львівська політехніка"

**ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ
РОСТИСЛАВА ЛАЩЕНКА**

© Івасечко О., 2008

Аналізуються погляди Р. Лашченка щодо змісту Переяславської угоди 1654 року та її наслідків для державотворчих процесів в Україні. На основі праць вченого розглядаються можливі форми державних взаємовідносин між Україною та Росією. Виділяються принципи демократизму, політичної незалежності і народоправства.

R. Lashchenko's views concerning the content of 1654 Pereyaslav Treaty and its consequences for the state – creating processes in Ukraine have been analyzed. On the basis of the scientist's works possible forms of state mutual relations between Ukraine and Russia have been under review. The principles of democracy, political independence and peoples' government have been distinguished.

Шлях українського народу до власної державності був довготривалим та сповнений багатьма політико-історичними подіями, що і донині мають суперечливий характер. Переломним моментом в історії становлення Української держави було підписання Переяславського договору 1654 року. Зміст та наслідки цієї угоди по-різному трактувалися у працях відомих науковців. У контексті розгляду цього питання необхідно проаналізувати ідеї українських вчених-емігрантів міжвоєнного періоду, які у своїх працях обґрунтували політико-правові підстави української державності, розглядаючи два ключові моменти в історії України: 1) умови Переяславського договору 1654 року; 2) державно-правові наслідки абдикації царя в лютому-березні 1917 року.

Особливе місце серед них займають наукові дослідження представників народницько-демократичного напрямку української політичної думки кінця XIX – першої третини XX століття – М. Грушевського, С. Шелухіна та Р. Лашченка. Зокрема, М. Грушевський трактував Переяславську угоду як з'єднання України з Росією на засадах васальної залежності, де український гетьман Б. Хмельницький був підлеглий московському цареві як вищому властителєві і його становище прирівнювалось до становища феодального герцога щодо сюзерена-короля. Натомість С. Шелухін, спираючись на історичні факти, запевняє, що після укладання Переяславської угоди, Україна ввійшла під протекцію царя незалежною державою. Вона не приймала і не визнавала влади московського народу над українським. Тому він зазначає, що зміст угоди вказує на те, що між Україною та московським царем був створений військовий (мілітарний) союз. Дослідник здійснив політико-юридичний аналіз змісту Переяславської угоди та дійшов певних висновків: по-перше, договір був укладений між двома сторонами – Українською суверенною державою і московським царем; по-друге, в 1654 році був підписаний союзний договір (це не унія і не васалітет); по-третє, узурпація царів та суспільно-політичне насильство Москви щодо України були протиправними [2, с. 98–103].

Цікавими з наукового і політико-юридичного погляду є погляди Р. Лашченка про зміст і сутність Переяславської угоди та її наслідків для розвитку державотворчих процесів в Україні. Р. Лашченко – відомий вчений, правознавець і громадсько-політичний діяч, один із основоположників правової науки у діаспорі. Закінчив юридичний факультет Київського університету у 1905 році, працював на різних посадах у судових установах м. Києва. За Центральної Ради – голова 1-го департаменту Київського апеляційного суду, викладач історії українського права в Київському народному університеті. З приходом Директорії – член верховної слідчої комісії. З 1920 р. перебував в еміграції у Львові, де виконував обов'язки голови Наддніпрянської допомогової секції при Українському громадському комітеті. У 1921 році переїхав до Праги, де викладав історію українського права в Українському вільному університеті, послідовно займаючи посади доцента (з 1921), надзвичайного професора (з 1923) і звичайного професора (з 1925) [4, с. 854].

Теоретична спадщина вченого в умовах тоталітарного режиму тривалий час замовчувалась та була недосяжною, а його науковий доробок є недостатньо вивченим. Актуальність такого дослідження зумовлена тим, що: 1) інформацію про життя та діяльність Р. Лашенка містить лише довідкова література різного роду; 2) в енциклопедичних виданнях подано лише короткі відомості про життєвий шлях, редакторську та наукову діяльність вченого. У вітчизняній політичній науці немає спеціальних й узагальнювальних праць про Р. Лашенка, які б розкривали його ідеї про політико-правові підстави та шляхи реалізації української державності. Одними з перших вітчизняних науковців, які почали досліджувати суспільно-політичну концепцію Р. Лашенка в умовах незалежності, стали В. Потульніцький, Т. Осташко, В. Верстюк, М. Романюк та інші. Тому метою публікації є дослідження поглядів Р. Лашенка щодо сутності Переяславської угоди та її впливу на розвиток України, майбутніх форм її державно-територіального устрою.

В основу програми державного будівництва Р. Лашенка лягла народницька концепція, стержнем якої є ідея федерації, що тісно пов'язана з ідеєю примату інтересів народу, суспільства над інтересами держави. Досліджуючи психологічні характеристики російського, українського, польського та інших європейських народів, форми державних союзів стосовно різних етапів життя України, він обґрунтовував теорію федералістичної традиції в Україні, а також можливість федеративного об'єднання з Росією. Вважав, що федерація у тій чи іншій формі має лише сприяти зміцненню української державності. Вчений виводить свою концепцію державного будівництва на основі історичних федеративних традицій українського народу, що існували в Київській Русі і були покладені в основу Переяславської угоди 1654 р. Її основні підвалини – опора на власні історично притаманні українському народові характеристики – народоправство, безкласовість, демократизм, розуміння народу як територіального об'єднання усіх громадян, що проживають в Україні незалежно від інших національностей, партійної і класової приналежності, віросповідання і мови [3, с. 97].

З метою з'ясування форми зв'язку України з Росією Р. Лашенко аналізує зміст Переяславської угоди, бо, на його думку, її основні положення повинні бути використані під час формування майбутнього типу взаємовідносин між суверенними державами. У науковій розвідці про Переяславську угоду 1654 року вчений намагається розкрити зміст, основні ідеї української та російської історіографії з цього питання, які вживались на той час в історичній та юридичній літературі, а також дослідити правові засади, на яких ґрунтувався договір 1654 року, з'ясувати його юридичну природу.

Вивчаючи положення Переяславської угоди, вчений виділяє чотири основні концепції політико-юридичних підстав і змісту цього договору. Серед них: 1) неповна інкорпорація України Росією, що складалася з поєднання принципів автономії, федерації і конфедерації; 2) з'єднання України з Росією на засадах васальної залежності; 3) юридична форма з'єднання у вигляді реальної унії між Україною і Росією; 4) теорія з'єднання України з Росією як особиста унія між царем та гетьманом, який уособлював український народ [3, с. 92].

Р. Лашенко заперечує теорію неповної інкорпорації, яку підтримували такі російські вчені, як Розенфельд і Нольде. Неповна інкорпорація України Росією, на їхню думку, ґрунтується на об'єднаних принципах автономії, федерації і конфедерації. Натомість вчений доводить, що за своєю природою інкорпорація заперечує ідею суверенітету, верховенства, політичної незалежності. Як зауважує дослідник, такий спосіб приєднання державних територій до інших держав у ролі провінцій був поширений в практиці так званих “імперіалістичних” держав, що користувалися у такому разі правом сильнішого (наприклад, Російська імперія). Як спосіб поширення кордонів домінував шлях завоювань [1, с. 3].

Зазначена теорія ґрунтувалася на твердженні про приєднання України до Росії на правах провінції, з втратою власного політичного суверенітету, державної незалежності, яка визначається підлеглистю однієї держави суверенній владі іншої, за умови збереження широкої автономії, повноваження якої залежать виключно від інтересів та потреб держави-сюзерена. Р. Лашенко заперечує теорію інкорпорації як сутності Переяславської угоди, виділяючи цілу низку фактів. По-перше, Україна не була завойована Москвою, а інкорпорація чужих територій здійснюється внаслідок війни, яка успішно завершується для завойовника. Як правознавець, він доводить, що відносини України з Росією спиралась на “вільну” угоду, що суперечить самій сутності інкорпорації, в основу якої покладається примус, насильство одного (сильнішого фізично) над другим (слабшим). На підставі Переяславського договору Україна зберігала за собою власний державний устрій, свої закони, що також не відповідає принципам інкорпорації. По-друге, вчений стверджує, що Україна не була приєднана до Росії як її автономна провінція, оскільки мала власну державну територію, незалежний від Москви державний устрій, основні закони (“права і вольності”), окремий уряд та діяла на світовій арені як самостійний суб'єкт міжнародних відносин. “Цей устрій, ці права, – констатує Р.Лашенко, – не надавалися Україні Москвою, а були її власними. За цим договором Росія лише зобов'язувалася їх “ні в чому не порушувати” [1, с. 4–5]. По-третє, Переяславську угоду не можна трактувати з погляду створення

федеративного зв'язку між Україною та Росією. В основі функціонування такої системи державно-територіального устрою є загальносоюзна влада, яка об'єднує складові частини федерації, що підпорядковуються їй. Проте таких центральних органів влади утворено не було, а тому і зникає підстава вбачати в акті 1654 року наявність федеративних зв'язків між Україною та Росією. По-четверте, Р. Лашенко не вбачає в Переяславському договорі і конфедеративних принципів: “Дивитися на Україну і Росію після цього акту, як на “союз держав”, не можна” – зазначає він [1, с. 5–6]. Конфедерація – це союз суверенних, незалежних держав. Але для існування конфедерації, окрім цього, обов'язкове встановлення так званих з'їздів уповноважених обох союзних держав, констатує Р. Лашенко. За Переяславським договором 1654 року такого типу з'їздів не проводилось. Тому трактування Переяславської угоди як конфедеративного союзу, за словами дослідника, суперечить вимогам загальноновизнаної теорії державного права про принципи та засади конфедеративного державно-територіального устрою.

Друга теорія, якої дотримувалися українські і російські вчені, зокрема, професори М. Грушевський, Коркунов, Мякотін, полягала у тому, що Україна з'єдналася з Росією 1654 року на засадах васальної залежності. Р. Лашенко зауважує: якщо відносини між гетьманом і царем досліджувати виключно на підставі “жалованої грамоти”, акцентуючи увагу на її стилізації, автократичних тонах, то під певним кутом зору можна розглядати Переяславську угоду як васальну залежність України від Росії, а взаємовідносини між гетьманом і царем як становище феодалного барона стосовно його сюзерена. Однак вчений зазначає, що для московських царів автократичний тон мови у грамотах був характерною рисою. Разом з тим, як юрист, він дотримується погляду, що в основу договірних відносин між Україною і Росією лягли Березневі статті, які регламентували політичне і правове становище Гетьманщини і були схвалені Москвою (Березневі статті). Аналізуючи їхній зміст, дослідник заперечує васальну залежність гетьмана від царя. Україна та Росія, на його думку, уклали угоду як цілком рівноправні і незалежні сторони, а особа гетьмана постає у ролі незалежного правителя самостійної держави. Р. Лашенко наводить історичний факт, коли гетьман Б.Хмельницький настоював на тому, щоб “...всі українські привілеї “права і вольності” цар ствердив на хартіях із печатями, щоби на вічні часи непорушними були” [1, с. 2–3]. Московський цар погодився з такими вимогами, зафіксувавши своє рішення у жалованій грамоті. Такий тип взаємовідносин, на думку Р. Лашенка, відхиляє ідею васалітету. Зміст Березневих статей, підкреслює він, свідчить, що український гетьман і московський цар трактуються як рівносильні суб'єкти міжнародних відносин.

Дослідник піддає критиці погляди професора Дерптського університету М. Дьяконова. Останній дотримується думки, що Україна та Москва з'єдналися в 1654 році на засадах так званої реальної унії. Р. Лашенко розкриває зміст такого зв'язку як союз двох держав, в основу якого, крім спільного глави держави – монарха, покладається і спільний закон про престолонаслідування, за яким монарх однієї держави є одночасно і монархом іншої. Наприклад, на підставі Люблінської унії 1659 року, укладеної між Литвою та Польщею, утворилась єдина держава – Річ Посполита. Як юрист вчений доводить, що Велике Князівство Литовське і після унії мало політичну незалежність, але дуже обмежену, а територія його була значно зменшена: до Польщі приєдналися Підляшшя, Волинь, Київщина і Брацлавщина. Основна зміна державного устрою і правопорядку, констатує Р. Лашенко, полягала в тому, що з моменту укладення Люблінської унії 1659 року Литва і Польща повинні мати єдиного короля, якого обирають на спільному литовсько-польському сеймі. Отже, об'єднані держави мали не лише єдиного монарха (короля), а й спільну центральну владу (литовсько-польський сейм).

Реальна або фактична унія, стверджує дослідник, – це злиття двох і більше держав в одну з спільною центральною владою. Ця форма об'єднання передбачає доволі тісний зв'язок між державами, що характеризується наявністю єдиного представника верховної влади, спільною системою органів управління, а також чітко сформульованим законом про престолонаслідування. Він зазначає, що в час укладення Переяславської угоди такого закону не існувало, а отже, немає підстав трактувати союз 1654 року як реальну унію.

Авторами наступної концепції були професор В. Сергієвич та академік В. Філіпов, що розглядали Переяславську угоду як персональну унію. Прихильники цієї гіпотези апелюють до створення факту присяги московському царю. Не йдеться про об'єднання держав, а лише про визнання одним правителем іншого, що окреслювало чинність унії упродовж правління роду Олексія Михайловича. Згідно з теорією міжнародного права персональна унія – це добровільне об'єднання цілком самостійних держав, з єдиним монархом (царем, королем, султаном, ханом тощо), але напрямки та принципи внутрішньої і зовнішньої політики суб'єктів договору є самостійними. Р. Лашенко поділяє погляди проф. В. Сергієвича про те, що основна різниця між реальною (фактичною) та особистою (персональною) унією полягає в тому, що перша з них передбачає обов'язкове існування загального для обох держав закону про престолонаслідування, для другої – спільність монарха є чи не

випадковою, виниклою за тих чи інших конкретних обставин. Зв'язок між державами утримується доти, доки живе монарх, якого було обрано як спільного для обох держав (наприклад, з'єднання Німеччини та Іспанії за Карла II). Він дотримувався думки, що зв'язок, який був укладений між Україною та Московією 1654 р., більше нагадував унію особисту, ніж протекторат. Ідея протекторату, як і ідея васальної залежності, є запереченням ідеї рівності сторін: “протегований так само, як і васал, не тільки *de facto*, але і *de jure*, підлягає “зверхності”, “зверхній волі”, свого принципалу, і суверенітет держави, яку протегують, обмежуються” [1, с. 19–20]. Ідея протекторату, зазначає науковець, як і ідея васальної залежності, є запереченням принципів рівності, бо у відносинах між тими, кому протегують і тим, хто протегує, не може бути рівності, як і між підопічним та опікуном. За словами науковця, гетьман Б. Хмельницький визнавав лише “моральний авторитет” московського царя, свого політичного і військового союзника, але рішуче заперечував його право на втручання у внутрішні справи України, залишаючи всю повноту влади виключно за собою, своїм урядом, зберігши повноваження формувати дипломатичні відносини з іншими державами відповідно до власних позицій.

Одночасно Р. Лашенко зауважував, що у такому разі особиста унія мала своєрідний характер. Своєрідність і формальність визначення Переяславського договору 1654 р. як особистої унії полягає у тому, що зазвичай унії укладаються між монархами або між державами, які за своєю структурою, формами правління, політичними зв'язками, правовим статусом відповідають одна одній (є однотипними), а не між монархією з її автократичним способом правління і козацькою республікою з її традиційним народоправством.

Разом з тим, Р. Лашенко окреслює цілу низку причин, що надали Переяславській угоді неординарного характеру. Варто взяти до уваги зовнішні обставини, за яких ця угода укладалася, принцип народоправства самої козацької держави, з її виборною владою, з притаманним їй уявленням про участь кожного у житті суспільства, що не давало змогу ні цареві, ні гетьманові укласти угоду про інкорпорацію, васальну залежність, унію тощо. З іншого боку, потрібно врахувати психологічні міркування, які, відображаючи тогочасні суспільні настрої, примушували, з одного боку, царя та його уряд, а з іншого – український народ, на чолі з гетьманом, схилитися до укладення певних стосунків між обома сторонами (ставлення до Польщі як до спільного ворога, необхідність мати військового союзника) [1, с. 26]. Союз укладався між державою, яка мала вже давно сформований механізм монархічної державної влади, і новоствореною, яка мала натомість лише традиції народоправства та ідею політичної незалежності народу.

Р. Лашенко характеризує Переяславську угоду як своєрідний компроміс, до якого вдався гетьман, щоб виробити легальну форму відокремлення України, яка на той час була лише провінцією Речі Посполитої, хоча уряд останньої був змушений рахуватися з військом запорізьким і козацькою Україною. Вчений вважає, що Переяславську угоду український народ зовсім не розумів як форму залежності однієї держави від іншої під виглядом протекторату, про що зайвий раз свідчить і вся подальша історія України в змаганнях за ідею державної незалежності (наприклад, діяльність Петра Дорошенка, Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Павла Полуботка та ін.) [1, с. 27]. Однак, повністю не відкидаючи концепції васалітету, унії реальної і персональної, згідно з якими Україна приєдналася до Москви із “заховуванням” свого державного устрою, дослідник робить висновок, що Переяславська угода – необхідний і взаємовигідний для обох народів федеративний акт, що свідчив про спільність історичних традицій, віри і політичних цілей. Проте вже з самого початку її зміст був сплюндрований, знищений самою сутністю антинародної монархічної влади російського царизму, що суперечила ідеям українського народоправства.

Р. Лашенко вважає укладення такої угоди конструктивним і виправданим кроком, оскільки вона стала запорукою подальшого існування козацької держави, збереження національних традицій і на той час була єдиним виходом зі становища, що склалося. Негативним був той факт, що в основі Переяславського акту були закладені деструктивні чинники, яких не могли передбачити ні гетьман, ні запорожці. Це, по-перше, абсолютистський характер Московської держави, її політика залучення на свій бік української шляхти, сіяння чвар, і внаслідок цього – поступове приєднання України до Росії; по-друге, сама українська шляхта, яка ігнорувала ідеї українського народу на угоду власним меркантильним інтересам. Вчений застерігає, що у майбутніх державотворчих процесах необхідно остерігатися фактів антидержавної спрямованості, запродавства власної політичної еліти. На заваді цим деструктивним чинникам можуть стати реалізація ідеї федерації, необхідна для збереження української держави, реальна демократія і народоправство.

З власних поглядів щодо змісту Переяславської угоди Р. Лашенко одночасно виводить ідею федеративного устрою України та принципів взаємовідносин між українською та російською державами. Політико-правовий аспект своєї концепції він розробив у брошурі “До питання про юридичні засади приєднання України до Москви” (1927), що є певною мірою продовженням його праці “Переяславський договір 1654 року між Україною і царем Московським” (1923). Дослідник вважає, що ті реальні підвалини, на

яких ухвалювалася угода 1654 р., в юридичному аспекті є вічними і саме на них мають ґрунтуватися майбутні взаємовідносини української та російської держав.

Основним елементом утворення федерації між Україною і Росією Р. Лашенко вважає територію, а також права сторін, що передбачалися під час укладення договору: економічні, судові, адміністративні, на землю, політичні, внутрішні й зовнішні. Вчений доходить до таких висновків: 1) Україна з'єднувалася з Росією як політично самостійна держава, про що свідчать такі факти: а) наявність власної території, поділеної на 16 полків з виборною старшиною, із них дев'ять – на правому березі Дніпра (Чигиринський, Уманський, Черкаський, Канівський, Корсунський, Білоцерківський, Брацлавський, Кальницький та Київський) і сім на лівому (Переяславський, Кропивенський, Миргородський, Полтавський, Прилуцький, Ніжинський та Чернігівський); б) функціонування внутрішнього козацького суду як верховної юрисдикції на території України за відсутності судових або адміністративних функцій у московських воєвод, повноваження яких обмежувалися контролем над збиранням податків українськими урядниками; в) верховне право гетьмана на роздавання земель в Україні; г) право гетьмана на самостійні політичні та дипломатичні стосунки з іншими державами, укладення з ними політичних та військових союзів і навіть ведення війн; д) Україна (Військо Запорізьке), об'єднавшись з Росією, вела діалог з останньою через Посольський приказ, який відав дипломатичними стосунками Росії з іноземними державами і безпосередньо не підлеглими Москві країнами, що свідчить про політичну самостійність України в її стосунках з Російською державою; 2) Україна приєднувалася до Москви добровільно, згідно з договором вона зберігала власний державний устрій; 3) Україна часів Б. Хмельницького і за актом 1654 р. залишалася повноцінним державним організмом зі своєю територією, правителем (гетьманом), конституцією (права і вольності), військом, правом дипломатичних відносин.

На цих підставах він виділив основні принципи – добровільність, політична незалежність, державність, що могли бути покладені в основу майбутнього федеративного чи конфедеративного зв'язку України з Росією. Демократизм і народоправство, констатує він, можуть здійснюватися лише за умови повновладдя Всенародних українських зборів обранців народу, рівності всіх громадян у своїх громадських і політичних правах, відсутності привілеїв і титулів. Федералізм, на думку вченого, передбачає впровадження цілої низки нормативних актів внутрішньотериторіального регулювання: 1) українська держава, з'єднана з російською на підставах федерації, займає власну територію, до складу якої входять землі з переважно українським населенням (Київська, Волинська, Холмська, Чернігівська, Полтавська, Харківська, Катеринославська, Херсонська і Таврійська губернії). Одночасно впроваджується принцип захисту національних меншин, що проживають на території України. Передбачається автономія для національних меншостей і, відповідно, українських меншостей на території Росії. Р. Лашенко, як і М. Грушевський, трактує український народ не як націю, а як територію, тобто йдеться про багатонаціональне суспільство; 2) реалізація зовнішньотериторіального регулювання. Зазначається, що західноукраїнські землі на основі добровільного рішення зможуть увійти до складу УНР. Визначення територіальних ліній кордонів повинно здійснюватися змішаними комісіями, для яких критерієм вирішення питання має бути згода місцевого населення (йдеться про плебісцит). Ці питання дослідник розглядає з урахуванням тогочасної історичної ситуації; 3) впровадження федеративного регулювання, яке передбачає передавання центральним органам федерації частини повноважень, а саме у сфері дипломатичних відносин, які відображають інтереси не лише Української республіки, а й всієї федерації (укладання політичних і торговельних трактатів, організація дипломатичного представництва, вирішення питань війни і миру, командування спільними військовими силами); б) митне законодавство; в) нормування поштових, телеграфних, залізничних, річних, шляхових та авіаційних зносин, оскільки вони виходять за межі Української республіки і стосуються інших членів федерації; г) охорона торгівлі і мореплавства країв федерації за кордоном; д) нормування постанов про натуралізацію, надання і втрату громадянських прав у різних одиницях федерації, користування громадянськими правами за межами держави та охорона прав іноземних громадян у межах федерації; е) охорона авторського права і патентів; ж) нормування спільних принципів цивільного права, кримінального процесу, правил санітарних і карантинних; з) нагляд за дотриманням прав національних меншостей; 4) застосування принципу контрольного регулювання, що передбачає: а) наділення функціями контролю за дотриманням вказаних норм федеративного регулювання депутатів від українського народу і народностей української землі, які працюють у загальному парламенті федерації з контрольними функціями; б) контрольні функції покладаються також на українських міністрів, які входять до складу федеративного кабінету, та суддів, які працюють у федеративному адміністративному суді; 5) фінансове регулювання, яке передбачає передавання до федерального бюджету певної частини своїх доходів на покриття витрат федерації пропорціонально до кількості населення України і всієї федерації [3, с. 96–99].

Отже, федеративна концепція Р. Лашенка будується на основі ідей федерації з Росією та власних досліджень історичних традицій Київської Русі і Переяславського договору.

Інтерес науковців до факту укладання Переяславської угоди постійно зростає. Сьогодні вони схиляються до думки, що з формального боку Україна ніколи не втрачала своєї державності, а Переяславська угода 1654 року перестала існувати після більшовицького перевороту в Росії. Тому відновлення Української самостійної держави в 1917 році ґрунтувалося на цілком законних підставах. У цьому контексті наукові дослідження Р. Лашенка мають непересічне значення: вони можуть бути використані сучасними науковцями у дослідженні першопричин укладання Переяславської угоди та її впливу на формування української державності. Отже, обґрунтовуючи правові підстави українського народу на власну державу, Р. Лашенко розробив власну концепцію державно-політичного устрою України, що ґрунтується на принципах політичної незалежності та народоправства.

1. Лашенко Р. *Переяславський договір 1654 року між Україною і царем Московським*. – Прага: Наклад Українського вільного університету, 1923. – 28 с. *Окремий відбиток Ювілейного збірника в честь проф. Др.С. Дністрянського*. 2. Гетьманчук М.П., Турчин Я.Б. *Сергій Шелухін: суспільно-політичні погляди та державотворчі ідеали*. – Львів: Дослідно-видавничий центр Наукового товариства ім.Шевченка, 2006. – 214 с. 3. *Потульницький В. Історія української політології (Концепції державності в українській зарубіжній історико-політичній науці)*. – К.: Либідь, 1992. – 232 с. 4. *Мала енциклопедія етнодержавознавства / Відп. ред. Ю. Римаренко*. – К.: Довіра; Генеза, 1996. – 942 с. 5. *Лашенко Р. Лекції по історії українського права. Ч. 1. Княжа доба; Ч. 2. Литовсько-польська доба*. – К.: Україна, 1998. – 248 с. 6. *Довідник з історії України*. – К.: Генеза, 2001. – 1136 с.

УДК 327 (477+(470+571))

О. Івахів

Національний університет “Львівська політехніка”

ГЕОСТРАТЕГІЧНА ПАРАДИГМА ДЛЯ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОНЦЕПЦІЇ ЄВРАЗІЙСТВА

© Івахів О., 2008

Досліджується геостратегічна схема багатовекторності зовнішньої політики України через призму концепції євразійства щодо відродження Великої імперської Росії. Проаналізовано основні аспекти геостратегічного спрямування України з огляду на необхідність збереження незалежності та суверенітету.

The geostrategichna chart of multivector of foreign policy of Ukraine is probed through the prism of conception of evraziystva in relation to the revival of Large imperial Russia. The basic aspects of geostrategichnogo direction of Ukraine are analysed, taking into account the necessity of saving of independence and sovereignty.

Останнє десятиріччя ХХ ст. увійде в історію як час істотних геополітичних змін: подолання протиборства Схід – Захід, падіння комунізму і, відповідно, переорієнтація низки держав на засади цінностей західної демократії, перетворення світу із чітко розмежованого двополосного на однополосний. До глобальних перетворень варто зарахувати не лише появу на світовій арені нових незалежних гравців, пострадянських держав, а й руйнацію тривалого російського домінування на “євразійському” просторі. Вражаючий крах Радянського Союзу, приголомшливий і взагалі неочікуваний розпад Великої Російської імперії започаткували у світовому співтоваристві переоцінку цінностей та широкі дебати щодо того, яким повинно бути нинішнє становище Росії та пострадянських держав. Докорінна зміна сучасного світоустрою й геополітичної ситуації після припинення ідеологічного протистояння двох конкуруючих систем проходить на тлі постійного зростання викликів та створення небезпек для національних незалежностей і суверенітетів новостворених держав. Політичний процес світових взаємин